

การจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในพื้นที่เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร *

Bicycle route for sustainable tourism management in Taling-chan area, Bangkok

พนกฤษ อุดมกิตติ**

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทรัพยากรวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวจักรยานในพื้นที่เขตตลิ่งชัน โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร จากการลงพื้นที่และแบบสอบถาม นำผลที่ได้มาประเมินคุณค่าและวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคและนำเสนอเป็นเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวและการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้กรอบแนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยว

ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่เขตตลิ่งชันเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์และพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบันและมีทรัพยากรวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทวัด ตลาดน้ำ ชุมชนชาวสวนและพิพิธภัณฑ์ที่มีคุณค่าทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะหรือเทคนิค จิตวิญญาณ(ความเชื่อ/ความศรัทธา) และคุณค่าต่อวิถีชีวิตชุมชน มีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวสูง จากการสำรวจเส้นทางและการศึกษาการท่องเที่ยวโดยจักรยานในพื้นที่เขตตลิ่งชันพบว่าเส้นทางคอนกรีตเสริมเหล็กกว้างประมาณ 1 เมตร แต่ยังไม่ได้รับการส่งเสริมทั้งที่เป็นเส้นทางที่มีความปลอดภัยสูง สามารถเข้าถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวสวนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นพื้นที่นี้จึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาพัฒนาส่งเสริมให้เป็นเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวได้ แต่มีปัญหาคือการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมมีการใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมและประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ดังนั้นต้องศึกษาการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวโดยการให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่ให้ทั่วถึง โดยใช้ตลาดน้ำตลิ่งชัน ตลาดน้ำคลองลัดมะยม ตลาดน้ำวัดสะพาน ตลาดน้ำวัดตลิ่งชันและชุมชนชาวสวนย่านวัดจำปาเป็นศูนย์กลางให้บริการการท่องเที่ยวด้วยจักรยานเนื่องจากเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้ชิดทรัพยากรวัฒนธรรม และมีความพร้อมทั้งทางด้านบุคลากรและศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวอยู่แล้ว หากแต่ต้องมีการจัดการแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและการประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยวที่ดี

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิชา 357 630 วิทยานิพนธ์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เรื่องการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในพื้นที่เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร โดยมีรองศาสตราจารย์สุภาภรณ์ จินตามณโรจน์ เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

** นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร E-mail เบอร์โทรศัพท์ 081-851-9495 Address : panakrit@gmail.com

Abstract

This research aimed to study about cultural resources and bicycle tour in Taling-chan area, Bangkok for planning bicycle routes for tourism and managing those bicycle routes to be a sustainable tourism. Document study, field study, and questionnaire were used for collecting data about cultural resources and bicycle tour. The data was analyzed to find out the information about cultural resources and bicycle tour in Taling-chan area for measuring value and investigating SWOT; strengths, weaknesses, opportunities, and threats. The information about culture and SWOT were employed in bicycle routes for tourism planning and bicycle routes for tourism setting based on cultural management framework, sustainable management, and bicycle routes management for tourism. The results of this study showed that Taling-chan area had history behind and it had been developed from Ayutthaya period until the present. Moreover, there were various kinds of cultural resources such as temples, floating markets, the museums and the simple-way of life of the community what carrying the historical value, arts or technical value, spiritual value, and community value. This area also had the good tourism management especially the floating market management so this kind of market was well-known and popular for both Thai and foreign tourists. This information implied that Taling-chan area had high capability about tourism. According to the field study and the bicycle tour study in this area, the results showed that the bicycle routes in this area were high secured, shady, and presented the famers' way of life as well. But these areas there are not using the cultural resources thoroughly. Therefore, this area was possible to be developed as bicycle routes for tourism but had to solve using cultural resource provide comprehensive and thorough because there were human resource and the capability about tourism available. The development would be purposed by using Klong Lad Mayom Floating Market, Wat Sapan Floating Market, Wat Klong Lad Mayom Floating Market, and Suan Champa Farmer Community to be the information center point for bicycle tour because they are the tourism resources in close proximity to cultural resources. However, this idea would not be purposed effectively without the participatory management from every relating organization and the development focusing on facilities and public relations for tourism.

บทนำ

ย่านตลิ่งชันเป็นพื้นที่ราบลุ่มตั้งอยู่บริเวณทางฝั่งทิศตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยคูคลอง มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนทุกวันนี้ มีชุมชนเก่าแก่ที่มีวัด ศาลและศาลเจ้าเป็นศูนย์กลางชุมชนกระจายอยู่สองฝั่งคูคลองมากมาย ที่สามารถใช้เป็นหลักฐานสืบเรื่องราวในอดีตได้ การมีวัดมากในย่านนี้แสดงว่าในย่านนี้มีชุมชนอยู่มาก พระอุโบสถเก่าของวัดต่างๆในย่านนี้มักหันหน้าเข้าหาคูคลองแสดงถึงการคมนาคมของคนในย่านนี้มักจะใช้เรือเป็นยานพาหนะ บางวัดพบการตั้งศาล

พระแม่โพสพสะท้อนให้เห็นความเชื่อศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในการทำนาและชี้ให้เห็นว่าพื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมมาก่อน และก็ยังคงมีให้เห็นสืบต่อมาในปัจจุบัน จึงทำให้พื้นที่เขตตลิ่งชันเป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรวัฒนธรรมที่สามารถสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของผู้คนในอดีตได้เป็นอย่างดี จนทำให้กลายเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร

ปัจจุบันการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตตลิ่งชันมีความโดดเด่นอยู่ที่ตลาดน้ำโดยเฉพาะตลาดน้ำตลิ่งชัน ตลาดน้ำคลองลัดมะยมและตลาดน้ำวัดสะพานที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ (กรุงเทพมหานคร, กองการท่องเที่ยว, 2555) ด้วยบรรยากาศของตลาดริมน้ำ สินค้าที่นำมาขายและบริการเรือนำเที่ยวที่สัญจรไปตามคลองน้อยใหญ่ในย่านฝั่งธนบุรี ซึ่งเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในอีก 2 แห่งได้แก่ตลาดน้ำวัดตลิ่งชันที่เป็นการรวมตัวกันของพ่อค้าแม่ค้าชาวชุมชนตลิ่งชัน และชุมชนย่านวัดจำปาที่แขวงบางระมาดที่มีทรัพยากรวัฒนธรรมที่เพียบพร้อม อาทิ อุโบสถวัดจำปาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 3 ศิลปกรรมงานช่างแพะหอยของตระกูลช่างวัดจำปาที่สืบทอดงานช่างจากครูหลวงวัฒนศิลป์ อีกทั้งบรรยากาศชุมชนชาวสวนริมคลองบางระมาดที่มีบรรยากาศหาสัมผัสได้ยากในเมืองหลวง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรวัฒนธรรมต่างๆ ที่อยู่ถัดเข้ามาจากริมน้ำมากมาย ซึ่งการท่องเที่ยวทางเรือที่นิยมอยู่ในปัจจุบันยากจะสัมผัสได้ การท่องเที่ยวทางจักรยานจึงน่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะสามารถทำให้สัมผัสบรรยากาศของวิถีชีวิตของชุมชนในย่านนี้ได้ แต่การท่องเที่ยวโดยจักรยานในพื้นที่เขตตลิ่งชันที่ผ่านมายังไม่ได้ได้รับความนิยมน่าเท่าที่ควร เนื่องจากชุมชนและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวประเภทนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในพื้นที่เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร เพื่อที่มุ่งเน้นเสนอแนะเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตตลิ่งชันให้ครอบคลุมกับทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ตลิ่งชันอย่างทั่วถึง อีกทั้งยังเสนอแนะแนวทางการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในพื้นที่เขตตลิ่งชันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวโดยจักรยานในพื้นที่เขตตลิ่งชัน
2. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในพื้นที่เขตตลิ่งชัน

ในการศึกษาวิจัยนี้ ได้ใช้แนวคิด 3 แนวคิดได้แก่ แนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและการจัดการเส้นทางเพื่อการท่องเที่ยว

แนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ถูกผลิตโดยมนุษย์และได้รับการสืบทอดต่อกันมา อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตและสามารถนำมาจัดการให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งจะใช้แนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในการประเมินคุณค่าทรัพยากรวัฒนธรรมและจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่เขตตลิ่งชัน

แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวยั่งยืน

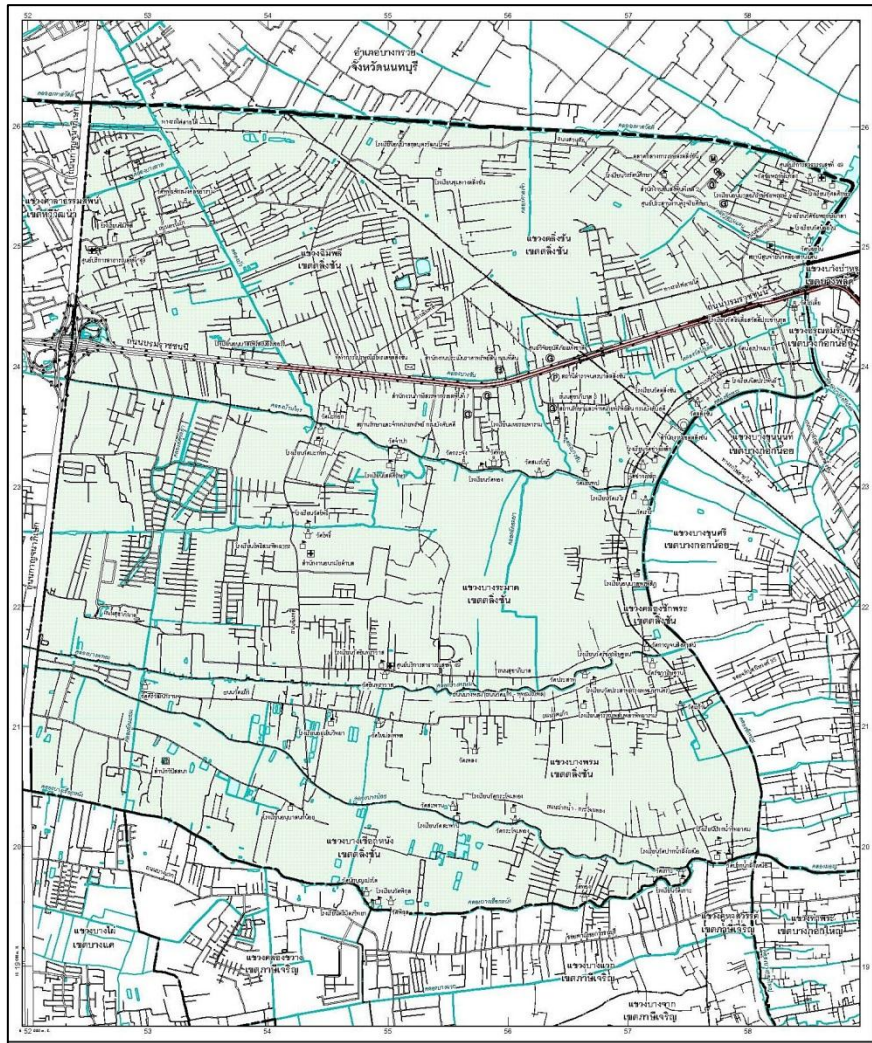
หมายถึง การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องตอบสนองความต้องการแก้ปัญหาของสังคมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม-วัฒนธรรมและด้านสิ่งแวดล้อม และควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

แนวคิดการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยว

จะใช้เป็นกรอบในการพัฒนาเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวโดยมีหลักการคือต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ขี่จักรยาน ควรจัดเส้นทางในลักษณะวงจรบรรจบ ควบคุมเส้นทางไม่ให้เกิดความสับสน มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและมีความน่าสนใจ

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่เขตตลิ่งชัน มีเนื้อที่โดยประมาณ 497.29 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียง ดังนี้ ทิศเหนือติดกับอำเภอบางกรวย (จังหวัดนนทบุรี) มีแนวกึ่งกลางคลองมหาสวัสดิ์เป็นเส้นแบ่งเขต ทิศใต้ติดกับเขตภาษีเจริญและเขตบางแค มีคลองบางเชือกหนังเป็นเส้นแบ่งเขต ทิศตะวันออกติดกับอำเภอบางกรวย (จังหวัดนนทบุรี) เขตบางพลัด และเขตบางกอกน้อย มีคลองบางกอกน้อยและคลองชักพระเป็นเส้นแบ่งเขต ทิศตะวันตกติดกับเขตทวีวัฒนา มีถนนกาญจนาภิเษกเป็นเส้นแบ่งเขต

ภาพที่ 1 ภาพแสดงขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา พื้นที่เขตคลองจั่น กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่เขตคลองจั่นเพื่อการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

คำถามในการวิจัย

1. ในพื้นที่เขตคลองจั่นมีทรัพยากรวัฒนธรรมอะไรบ้างที่มีคุณค่าต่อการท่องเที่ยวโดยจักรยาน
2. ควรมีการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่เขตคลองจั่นที่เหมาะสมอย่างไร

นิยามคำศัพท์และข้อตกลงเบื้องต้น

ทรัพยากรวัฒนธรรม หมายถึง ทรัพยากรประเภทอาคาร สิ่งปลูกสร้าง สถานที่ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ และสะท้อนให้เห็นรูปแบบการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของผู้คนหรือชุมชนของพื้นที่นั้นๆ อาทิ วัด อาคารสถาปัตยกรรม ชุมชน ตลาด เป็นต้น

การท่องเที่ยวยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่ต้องตอบสนองความต้องการแก้ปัญหาของสังคมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม-วัฒนธรรมและด้านสิ่งแวดล้อม และควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเองได้

การจัดการเส้นทางจักรยาน หมายถึง การกำหนดสถานที่ในพื้นที่ต่างๆ เป็นเส้นทางที่สามารถใช้จักรยานสัญจรไปได้ รวมทั้งการบริหารจัดการกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการใช้จักรยาน

เส้นทางจักรยาน (Cycling Route) หมายถึง เส้นทางท่องเที่ยวโดยใช้จักรยานเป็นยานพาหนะในการสัญจร

ทางจักรยาน (Bike Way) หมายถึง เส้นทางที่ใช้จักรยานในการสัญจร โดยมีขนาดและรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่

วิธีการศึกษา

การศึกษาการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในพื้นที่เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวใช้เป็นกรอบในการศึกษาและจะเป็นการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สำนวนพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึกจากบุคคลที่เกี่ยวข้องและสำรวจพฤติกรรมและความสนใจของนักท่องเที่ยว

ประชากรที่จะศึกษา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. ประชากรที่เป็น “ทรัพยากรวัฒนธรรม” ทำการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสำนวนพื้นที่ ได้แก่ ทรัพยากรประเพณีวัดจำนวน 27 แห่ง ทรัพยากรประเพณีตลาดน้ำ 4 แห่ง ทรัพยากรประเพณีชุมชนชาวสวนจำนวน 1 แห่ง และทรัพยากรประเพณีพิพิธภัณฑ์ 1 แห่ง

2. ประชากรที่เป็น “กลุ่มบุคคล” โดยประชากรในกลุ่มนี้ที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษาก็จะแบ่งเป็น 3 กลุ่มหลัก ดังนี้

2.1 กลุ่มคนในพื้นที่หรือในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ผู้นำชุมชน คณะกรรมการบริหารตลาดน้ำประจักษ์ตลาดน้ำ ตัวแทนจากภาคชุมชน ชาวบ้านและพระในวัด

2.2 กลุ่มคนนอกพื้นที่หรือนอกแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตตลิ่งชันและการท่องเที่ยวโดยจักรยานจากกองการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร ตัวแทนจากชมรมนักปั่นจักรยานและตัวแทนจากบริษัทนำเที่ยวโดยจักรยาน

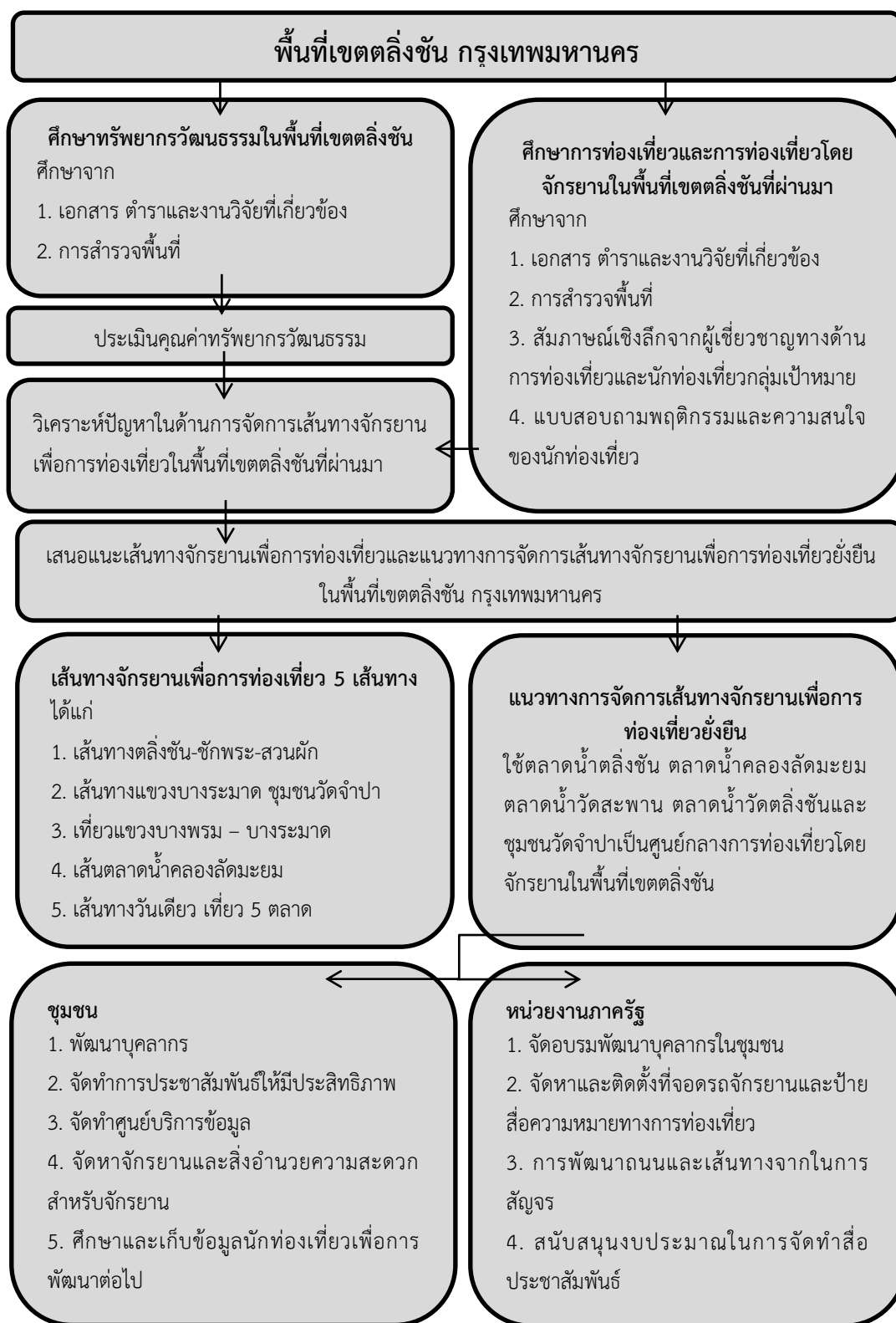
2.3 นักท่องเที่ยวกลุ่มนักปั่นจักรยานเป็นการสำรวจพฤติกรรมและความสนใจการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตตลิ่งชัน

พื้นที่ศึกษา คือพื้นที่เขตตลิ่งชัน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งธนบุรี มีพื้นที่ประมาณ 497.29 ตารางกิโลเมตรซึ่งปัจจุบันเป็นพื้นที่การอนุรักษ์การเกษตร ภายในพื้นที่ปัจจุบันมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ตลาดน้ำตลิ่งชัน ตลาดน้ำคลองลัดมะยม ตลาดน้ำวัดสะพานและมีที่เกิดใหม่อีก 2 แห่ง ได้แก่ ตลาดน้ำวัดตลิ่งชันและชุมชนวัดจำปาซึ่งเป็นการท่องเที่ยว พร้อมด้วยทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาอย่างยาวนาน

การวิเคราะห์-สังเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จะแบ่งเป็น 2 ส่วนได้แก่

ข้อมูลของทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่เขตตลิ่งชัน จะนำมาวิเคราะห์ความสำคัญและคุณค่าของทรัพยากรวัฒนธรรมทั้ง 4 ด้านได้แก่ คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าทางศิลปะหรือเทคนิค คุณค่าทางจิตวิญญาณ (ความเชื่อ/ความศรัทธา) และคุณค่าต่อวิถีชีวิต และนำผลที่ได้ไปใช้ประกอบการพิจารณาในออกแบบเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตตลิ่งชัน

ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวโดยจักรยานในพื้นที่เขตตลิ่งชันจะนำมาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวที่ผ่านมา รวมทั้งผลสำรวจพฤติกรรมและความสนใจของนักท่องเที่ยว จากนั้นจะนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืนในพื้นที่เขตตลิ่งชัน

ผลการศึกษา

ความสำคัญและคุณค่าของทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่เขตตลิ่งชัน จากการศึกษาพบว่า พื้นที่เขตตลิ่งชันเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ฝั่งธนบุรีทางฝั่งทิศตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่า ปัจจุบันคือคลองบางกอกน้อย ต่อคลองชักพระและคลองบางกอกใหญ่ (สุตารา สุฉายา, 2542:15-29) มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มมีคูคลองเชื่อมต่อกันมากมายภายในพื้นที่ มีประวัติและพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน ชาวตลิ่งชันมีวิถีชีวิตผูกพันกับสายน้ำคูคลอง มีวิถีชีวิตชาวสวนตั้งแต่สมัยอยุธยา มีการกล่าวถึงพืชผลที่ปลูกกันมาในพื้นที่บริเวณนี้ในวรรณกรรมสมัยอยุธยาคือ กำสรพลสมุทร ได้แก่ มะม่วง ขนุน มะปราง มะพร้าวและหมาก อีกทั้งยังพรรณนาถึงบรรยากาศการแลกเปลี่ยนซื้อขายผลหมากรากไม้และขนมต่างๆ บริเวณนี้ด้วย (วิญญา ทองแดงและศรัณย์ ทองปาน;43-57) เมื่อเริ่มเข้าสู่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ชุมชนในย่านตลิ่งชัน กลายเป็นพื้นที่ที่ชุมชนชาวสวนที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากใจกลางกรุงเทพมหานครหรือกรุงเทพมหานครราชธานีแห่งใหม่ที่กำลังเป็นศูนย์กลางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม และด้วยพื้นที่ย่านตลิ่งชันเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ จึงมีผู้คนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานกันมากขึ้น ดำรงชีพด้วยการทำสวน ทำนา โดยยังคงมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ชุมชนเก่าแก่ในย่านตลิ่งชันที่สำคัญได้แก่ ชุมชนย่านวัดชัยพฤกษมาลา วัดน้อยใน วัดไก่อเตี้ย วัดตลิ่งชัน วัดช่างเหล็ก วัดเรไร วัดกาญจนสิงหาสน์ วัดรัชฎาธิฐาน วัดปากน้ำฝั่งเหนือและวัดปากน้ำฝั่งใต้ ในอดีตเมื่อ 50 ปีที่แล้วชุมชนรอบๆ วัดเหล่านี้ล้วนยังเป็นชุมชนชาวสวนและมีผู้คนมากกว่าในคลองสาขา อีกทั้งมีเจ้าและข้าราชการสมัยกรุงเทพฯ ตั้งบ้านเรือนอยู่ด้วย (สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์, 2550:16-18) จึงทำให้พื้นที่ในย่านนี้เต็มไปด้วยทรัพยากรวัฒนธรรมที่สำคัญมากมาย และมีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ บางวัดมีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่งดงามเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละยุคสมัย อาทิ วัดจำปา วัดสมรโกฏิ วัดช่างเหล็ก เป็นต้น บางวัดยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านนับถือกันมาอย่างยาวนาน แสดงถึงคุณค่าทางจิตวิญญาณ สะท้อนความเชื่อความศรัทธาของชาวบ้าน อาทิ พระแม่โพสพวัดศิริวัฒนาราม หรือแฝด“ศรีนรินทร์ - สิ้นนารายณ์” ที่วัดอินทราวาส เป็นต้น ปัจจุบันการท่องเที่ยวตลาดน้ำกลายเป็นการท่องเที่ยวหลักในพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ยังมีการนำผัก ผลไม้จากสวนในพื้นที่เขตตลิ่งชันมาขายในตลาดต่างๆ เหล่านี้ก็ยังสะท้อนให้เห็นว่าตลาดน้ำเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตในชุมชนอีกด้วย อย่างไรก็ตามพื้นที่ในเขตตลิ่งชันนี้ นับเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตตลิ่งชันที่ผ่านมา จากการศึกษาและการสำรวจพบว่า เนื่องจากความเหมาะสมในด้านพื้นที่ที่อยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวใจกลางกรุงเทพมหานคร และมีทรัพยากรวัฒนธรรมมากมายมีวัดเก่าแก่ตามริมลำคลอง พื้นที่สีเขียวที่เป็นพื้นที่อนุรักษ์เกษตรกรรม พร้อมทั้งวิถีชีวิตชาวสวนของคนในย่านตลิ่งชัน ทำให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและมีความโดดเด่นในพื้นที่เขตตลิ่งชันได้แก่ ตลาดน้ำตลิ่งชัน ตลาดน้ำคลองลัดมะยม และตลาดน้ำวัดสะพาน

ตลาดน้ำตลิ่งชัน เป็นตลาดน้ำที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2530 จากวัตถุประสงค์เพื่อเปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านและข้าราชการของสำนักงานเขตตลิ่งชันได้มาขายของและมีอาชีพเสริมในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ในช่วงแรกการบริหารจัดการจะมีเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครเป็นผู้ดูแล ปัจจุบันมีการก่อตั้งเป็นประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชัน มีประธานและคณะกรรมการเป็นผู้บริหารจัดการในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ตลาดน้ำตลิ่งชัน โดยรับการฟังเสียงสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นจากพ่อค้าแม่ค้าในตลาดน้ำและนำไปปรับปรุงและทาง

พ่อค้าแม่ค้าจะมีส่วนร่วมในการจัดการตลาดน้ำด้วยการให้ความร่วมมือกับทางคณะกรรมการประชาคมตลาดน้ำเช่นกัน

ตลาดน้ำคลองลัดมะยม เกิดจากความต้องการอนุรักษ์และรักษาลำคลองของคุณชวน ชูจันทร์ จึงเริ่มก่อตั้งตลาดน้ำในปี พ.ศ. 2547 เพื่อให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของพื้นที่และทรัพยากรน้ำในพื้นที่ ตลาดน้ำคลองลัดมะยมปัจจุบันแบ่งพื้นที่เป็น 4 โซนแต่ละโซนมีเจ้าของพื้นที่เป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจบริหารจัดการ โดยมีคุณชวน ชูจันทร์เป็นผู้ประสานงานระหว่างพ่อค้าแม่ค้าในตลาดกับเจ้าของพื้นที่ในแต่ละโซน การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการจึงเป็นไปในลักษณะของการสะท้อนปัญหาจากพ่อค้าแม่ค้า

ตลาดน้ำวัดสะพาน เป็นตลาดน้ำแหล่งที่ 3 ในพื้นที่ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2548 โดยพันตำรวจโทสิทธิชน อังศุศาสตร์ที่เข้ามาเห็นศักยภาพของพื้นที่ในบริเวณสะพานสามารถทำเป็นตลาดน้ำได้ จึงชักชวนชาวบ้านละแวกนั้นร่วมกันค้าขายโดยมีคณะกรรมการวัดสะพานเป็นผู้ประสานงานให้ บริหารจัดการในช่วงแรกจึงตั้งอยู่ที่พันตำรวจโทสิทธิชน อังศุศาสตร์และคณะกรรมการวัดสะพาน ปัจจุบันตลาดน้ำวัดสะพานมีคณะกรรมการตลาดน้ำวัดสะพาน สมาชิกของคณะกรรมการเป็นพ่อค้าแม่ค้าในวัดสะพานเองและส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนในพื้นที่โดยรอบวัดสะพาน อำนาจการตัดสินใจบริหารจัดการจึงอยู่ที่คณะกรรมการทั้งหมด 9 ท่าน การมีส่วนร่วมของสมาชิกตลาดน้ำวัดสะพานจะเป็นการสะท้อนปัญหา เสนอแนะแนวทางการพัฒนาและให้ความร่วมมือกับทางคณะกรรมการตลาดน้ำวัดสะพานจากการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ

นอกจากตลาดน้ำทั้ง 3 แห่งนี้จะมีการจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการจับจ่ายใช้สอย ซื้อสินค้าทั้งอาหาร ข้าวของเครื่องใช้และสินค้าทางการเกษตรแล้ว ยังมีบริการเรือนำเที่ยวตามคูคลองในพื้นที่เขตตลิ่งชันและเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นอย่างมาก

ชุมชนวัดจำปา ชุมชนโดยรอบวัดจำปา เป็นชุมชนที่มีการท่องเที่ยวเกิดใหม่ภายใต้ชื่อว่าการท่องเที่ยววิถีถิ่นเกาะศาลเจ้าดำเนินการโดยคุณทวีศักดิ์ ห่วงจันทร์ ประธานชุมชนวัดจำปา รูปแบบของการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นการศึกษาดูงานจากหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ มีการประสานงานเข้ามาล่วงหน้า หลังจากนั้นคุณทวีศักดิ์ ห่วงจันทร์จะเป็นผู้ออกแบบการท่องเที่ยวและประสานงานกับชาวบ้านในชุมชนในการรับรองนักท่องเที่ยว และด้วยความพร้อมในด้านทรัพยากรวัฒนธรรมทั้งที่อยู่ในวัดจำปา และพื้นที่โดยรอบ อาทิ อุโบสถในวัดจำปาสถาปัตยกรรมเด่นในช่วงสมัย ร.3 อุทยาน ร.3 สวนเกษตรชาวบ้าน และงานช่างแทงหยวกที่สืบทอดจากครูหลวงวัฒนศิลป์ เป็นต้น ทำให้พื้นที่ชุมชนวัดจำปาเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวอย่างสูงในปี อีกทั้งในปี พ.ศ. 2554 ได้มีความพยายามจัดตั้งตลาดน้ำวัดจำปา แต่ในปีนั้นเกิดอุทกภัยในช่วงปลายปีจึงทำให้หยุดการดำเนินการไปช่วงหนึ่ง และปัจจุบันได้กลับมาเปิดใหม่อีกครั้งแต่มีขนาดเล็กกว่าเดิมและย้ายพื้นที่จากบริเวณอุทยาน ร.3 เข้ามาอยู่ในบริเวณวัด การบริหารจัดการของตลาดน้ำวัดจำปามีคณะทำงานตลาดน้ำวัดจำปาเป็นผู้ดูแล แต่มีลักษณะไม่เป็นทางการอาศัยการพูดคุยและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเป็นหลัก

ตลาดน้ำวัดตลิ่งชัน เป็นตลาดน้ำแห่งใหม่ที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดตลิ่งชัน เปิดดำเนินการในช่วงต้นปี พ.ศ. 2556 เกิดขึ้นจากการรวมตัวของชาวชุมชนในพื้นที่เขตตลิ่งชันทั้ง 46 ชุมชนต้องการพื้นที่ในหารายได้เสริมในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ โดยมีพระมหาราชโพธิ์เสวี เจ้าอาวาสวัดตลิ่งชันสนับสนุนให้ใช้พื้นที่ภายในบริเวณวัด ลักษณะการบริหารจัดการมีหลักการว่า “วัดช่วยชุมชน ชุมชนช่วยวัด” (นพรัตน์ สอนวิทย์, ๒๕๕๗) คือการพึ่งพาอาศัยกันโดยไม่คำนึงถึงผลกำไร ตลาดน้ำวัดตลิ่งชันมีคณะกรรมการตลาดน้ำวัดตลิ่งชันเป็นผู้บริหารจัดการ แต่

เป็นไปในลักษณะไม่เป็นทางการโดยเน้นวิธีการพูดคุยและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และดำเนินการพัฒนาการตามโอกาสอันควร ภายในพื้นที่ตลาดน้ำวัดตลิ่งชันนอกจากจะมีอาหารคาว-หวานและสินค้าพืชผลการเกษตรแล้วยังเป็นที่ตั้งของบ้านสัตว์ประหลาดสยาม ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์เอกชนที่รวบรวมสัตว์หายากมาจัดแสดงไว้ อาทิ ตะพาบ 2 หัว, เต่า 2 หัว, กบมีเขา, ปลาตัวติดกัน เป็นต้น

การท่องเที่ยวในพื้นที่เขตตลิ่งชันที่ผ่านมามีความโดดเด่นอยู่ที่ตลาดน้ำ จะเห็นได้ว่าตลาดน้ำในพื้นที่เขตตลิ่งชันมีพัฒนาการที่ดีขึ้นเรื่อยมาและยังมีการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเกิดขึ้นอยู่เรื่อยมา หากแต่ยังมีทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่เขตตลิ่งชันอีกมากที่ควรได้รับการสนับสนุนนอกเหนือจากทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทตลาดน้ำด้วย โดยเฉพาะทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทวัด และพื้นที่สวนเกษตรชาวบ้าน

การจัดการเส้นทางจักรยานในพื้นที่เขตตลิ่งชันที่ผ่านมา จากการศึกษาพบว่าการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวที่ผ่านมาเกิดจากกลุ่มคน 2 กลุ่มด้วยกันได้แก่

1. กลุ่มนักปั่นจักรยาน กลุ่มนักปั่นจักรยาน กลุ่มนี้จะเป็นลักษณะการปั่นจักรยานเป็นงานอดิเรก กล่าวคือวัตถุประสงค์ของการปั่นจักรยานเป็นการปั่นเพื่อสุขภาพและกิจกรรมนันทนาการ รูปแบบและเส้นทางของการปั่นจักรยานจึงไม่ตายตัวและมีการยืดหยุ่นได้ พฤติกรรมการปั่นจักรยานของกลุ่มนี้ตั้งเป้าหมายร่วมกันและมีการนัดแนะเวลาและสถานที่ จากนั้นก็จะรวมตัวปั่นกันไปเป็นกลุ่ม กลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่แล้วแต่จำนวนสมาชิกของแต่ละกลุ่ม

2. กลุ่มที่ทำงานด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มของหน่วยงาน องค์กร ภาครัฐที่ดำเนินการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร และบริษัททัวร์นำเที่ยวด้วยจักรยาน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร มีการจัดการเส้นทางจักรยานโดยมีวัตถุประสงค์หลักคือการส่งเสริมการท่องเที่ยวและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ลักษณะการดำเนินการที่ผ่านมาได้แก่การกิจกรรมนำเที่ยวใน campaign การท่องเที่ยว Amazing Thailand การจัดทำคู่มือจักรยานสิบเส้นทางในกรุงเทพมหานคร และแผ่นพับประชาสัมพันธ์ “ของดีตลิ่งชัน” และ “ท่องเที่ยวตลาดน้ำในเขตตลิ่งชัน” สำหรับการจัดการเส้นทางจักรยานของบริษัททัวร์นำเที่ยวด้วยจักรยานนั้น มีการพัฒนาเส้นทางจักรยานจากเจ้าของบริษัทที่เป็นชาวต่างชาติและพนักงานบริษัทที่มีประสบการณ์ในการปั่นจักรยานเป็นเวลานาน

วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวที่ผ่านมา

จุดแข็ง พื้นที่เขตตลิ่งชันเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และอุดมไปด้วยทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ จิตวิญญาณและคุณค่าต่อวิถีชีวิตชุมชน ทำให้เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูง อีกทั้งยังพร้อมไปด้วยบุคลากรทางการท่องเที่ยวที่มีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวที่ การมีส่วนร่วมของชุมชน และความพร้อมด้านเส้นทางด้วย

จุดอ่อน การท่องเที่ยวทางเรือที่มีอยู่เดิมยังไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง ด้วยความพร้อมทางด้านเส้นทางที่มีโครงข่ายถนน คสล. เชื่อมต่อกับถนนหลักทำให้เหมาะสมกับการปั่นจักรยานท่องเที่ยวได้ แต่ยังไม่มีความพร้อมทางด้านบุคลากรที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวมาดำเนินการ อีกทั้งยังไม่พบสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับจักรยาน ได้แก่ ช่องทางจักรยาน

และที่จอดรถจักรยานซึ่งเป็นสิ่งสำคัญทางด้านความปลอดภัยของผู้ปั่นจักรยาน และการท่องเที่ยวโดยจักรยานในพื้นที่ซึ่งไม่ได้รับความนิยมเนื่องจากการขาดการประชาสัมพันธ์

โอกาส การจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวถือว่าเป็นโอกาสในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับพื้นที่เขตตลิ่งชันและเป็นการทำให้พื้นที่เขตตลิ่งชันมีกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่เกิดขึ้น อีกทั้งยังเป็นการก่อให้เกิดการกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชนที่แท้จริงและการเข้าถึงทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่มากขึ้นเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรในพื้นที่และจะทำให้เกิดการผลักดันเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่เขตตลิ่งชันต่อไป

อุปสรรค เนื่องจากปัญหาในการจัดการเส้นทางจักรยานที่ผ่านมาพบปัญหาหลักอยู่ที่หน่วยงานของภาครัฐอย่างกองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร ซึ่งในการดำเนินการขึ้นอยู่กับทัศนคติของผู้บริหาร จึงทำให้การจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวจึงอยู่ในสถานการณ์สับสนมาโดยตลอด ถ้าผู้บริหารท่านใดไม่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ ก็จะทำให้เกิดการขาดช่วงในการพัฒนาต่อไป

ผลสำรวจพฤติกรรมและความสนใจการท่องเที่ยวของนักปั่นจักรยาน ศึกษาจากผู้ตอบแบบสอบถามออนไลน์จำนวน 98 คน พบว่านักปั่นจักรยานอยู่ในช่วงวัยทำงาน ที่มีกำลังทรัพย์ในการใช้จ่ายและจัดสรรเวลาได้ นักปั่นจักรยานส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการปั่นจักรยานมาแล้ว 1-3 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงที่กระแสนักปั่นจักรยานกำลังได้รับความนิยมจากบุคคลทั่วไป พฤติกรรมของนักปั่นจักรยานมักจะปั่นกันไปเป็นกลุ่มจำนวนไม่เกิน 10 คน นิยมปั่นจักรยานกันในช่วงวันหยุดเสาร์-วันอาทิตย์ ช่วงเวลาในการปั่นจักรยานจะอยู่ในช่วงเช้ามีดหรือช่วงเย็นหลังเลิกงาน และนักปั่นจักรยานในระยะทางไม่ไกลจากที่พักมากนัก นักปั่นจักรยานมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่เขตตลิ่งชันที่เป็นที่นิยมได้แก่ ตลาดน้ำตลิ่งชัน และตลาดน้ำคลองลัดมะยม และยังเป็นสถานที่ที่กลุ่มนักปั่นจักรยานให้ความสนใจและต้องการไปมากที่สุด รองลงมาคือการท่องเที่ยวในชุมชนชาวสวนในพื้นที่เขตตลิ่งชัน สำหรับการจัดการเส้นทางจักรยานในทัศนคติของกลุ่มนักปั่นจักรยานจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในการปั่นจักรยานและความปลอดภัยในทรัพย์สินมากที่สุด และควรใช้เวลาในการปั่นจักรยานที่เหมาะสมประมาณ 1-3 ชั่วโมง

จากการศึกษาทั้งหมดนี้จึงทำให้เกิดกรอบแนวทางหรือสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในพื้นที่เขตตลิ่งชัน ดังนี้

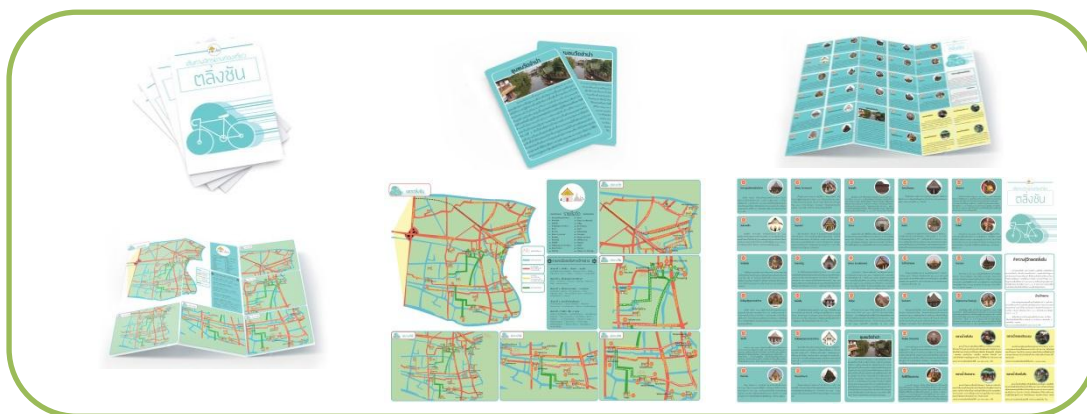
1. ความปลอดภัยในการปั่นจักรยานบนท้องถนนและทรัพย์สินขณะที่จอดแวะพักตามจุดต่างๆ
2. พัฒนาช่องทางจักรยาน ที่จอดรถจักรยานและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับจักรยานที่เหมาะสม
3. จะต้องมียุทธศาสตร์ท่องเที่ยวประเภทตลาด-ตลาดน้ำและสวนเกษตรชาวบ้านเป็นสำคัญ
4. ในการปั่นจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไม่ควรจะใช้เวลาเกิน 1 – 3 ชั่วโมง
5. ใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่ให้ทั่วถึง
6. การจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
7. ควรมีการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพและทั่วถึง

แนวทางการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในพื้นที่เขตตลิ่งชัน

การจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตตลิ่งชันควรใช้ ตลาดน้ำตลิ่งชัน ตลาดน้ำคลองลัดมะยม ตลาดน้ำวัดสะพาน ตลาดน้ำวัดตลิ่งชันและชุมชนชาวสวนวัดจำปาเป็นศูนย์กลางของการจัดการเส้นทางจักรยานท่องเที่ยวในพื้นที่เขตตลิ่งชัน เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวและมีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์การท่องเที่ยวแล้ว จึงมีความพร้อมทางด้านการท่องเที่ยวในระดับหนึ่ง และควรมีการดำเนินการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยว โดยแบ่งตามผู้รับผิดชอบดังนี้

ชุมชน

1. ควรรหาคณะทำงานผู้ที่จะทำหน้าที่รับผิดชอบงานพัฒนาเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่และเป็นผู้ให้บริการนำเที่ยวทางจักรยานได้
2. ควรจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์และป้ายข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางจักรยาน และประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ ได้แก่ facebook สื่อวิทยุ-โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสารการท่องเที่ยว เป็นต้น

ภาพที่ 2 ตัวอย่างแผนผังเส้นทางจักรยานท่องเที่ยวตลิ่งชัน

ภาพที่ 3 ตัวอย่างป้ายสื่อความหมายการท่องเที่ยว เส้นทางจักรยานท่องเที่ยวตลิ่งชัน

3. จัดหาสถานที่ในการบริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว โดย ตลาดน้ำตลิ่งชันควรใช้สถานที่ร่วมกับจุดประชาสัมพันธ์ ตลาดน้ำคลองลัดมะยมควรใช้สถานที่เดียวกับการให้บริการเรือนำเที่ยว ตลาดน้ำวัดสะพานควรใช้สถานที่เดียวกับจุดบริหารเรือนำเที่ยวบริเวณหน้าวิหารหลวงพ่อดำ ชุมชนวัดจำปาควรสร้างซุ้มหรือสถานที่ให้บริการบริเวณภายในวัดจำปาและตลาดน้ำตลิ่งชันควรใช้สถานที่เดียวกับจุดประชาสัมพันธ์หรือศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว

4. จัดหาจักรยานเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่กลุ่มนักปั่นจักรยานและมีความต้องการปั่นจักรยานเพื่อการท่องเที่ยว โดยขอสนับสนุนจากกองการท่องเที่ยว สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร หรือสำนักงานเขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ

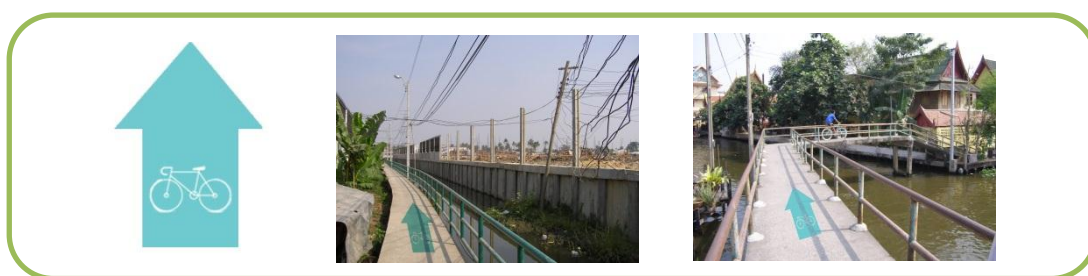
5. เมื่อมีการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวด้วยจักรยานแล้ว ผ่านไปสักระยะให้ทำการศึกษาหรือเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว และนำผลที่ได้มาพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวต่อไป

หน่วยงานภาครัฐ

1. กองการท่องเที่ยว สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร ควรให้การสนับสนุนพัฒนาเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตตลิ่งชัน ด้วยการเป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชนในการจัดระบบในการดำเนินการท่องเที่ยว หรือจัดหาผู้ที่เชี่ยวชาญทางด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาฝึกอบรมและสอนทำกระบวนการทางด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. สนับสนุนในการจัดทำป้ายสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยว รวมทั้งจัดตั้งที่จอดจักรยานและนำไปติดตั้งที่แหล่งท่องเที่ยวทุกที่ที่เส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวผ่าน

3. สำนักการโยธา สำนักงานเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร และกรมทางหลวง ควรทบทวนถึงนโยบายการจัดทำช่องทางสำหรับจักรยานโดยเฉพาะสำหรับถนนเส้นหลัก ได้แก่ ถนนบรมราชชนนี ถนนราชพฤกษ์ ถนนพุทธมณฑลสาย 1 และถนนกาญจนาภิเษก

ภาพที่ 4 ตัวอย่างสัญลักษณ์และการบอกทางในเส้นทางจักรยานท่องเที่ยวตลิ่งชัน

4. สำนักงานเขตตลิ่งชันและกองการท่องเที่ยวฯ ควรสนับสนุนในการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์

หน่วยงานและองค์กรต่างๆที่ควรสนับสนุน

1. สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ควรมีบทบาทในการส่งนักเรียนที่มีความสามารถและความสนใจในการเป็นมัคคุเทศก์นำทาง เพื่อเป็นการสนับสนุนกิจกรรมทางการท่องเที่ยวและเป็นการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนด้วย และทางกองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบุคลากรที่เชี่ยวชาญทางด้านการจัดทำเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวที่สุด ควรจัดการอบรมให้กับนักเรียนที่มีความสนใจในการเป็นมัคคุเทศก์กลุ่มนี้ด้วย

2. สถาบันการศึกษาที่มีการเปิดสอนเรื่องการท่องเที่ยวและมีการศึกษาวิจัยเรื่องการท่องเที่ยว ควรมีบทบาทในการเข้ามาพัฒนาการจัดการเส้นทางจักรยาน ทั้งทางด้านการบริหารจัดการ การจัดอบรมให้ความรู้และการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

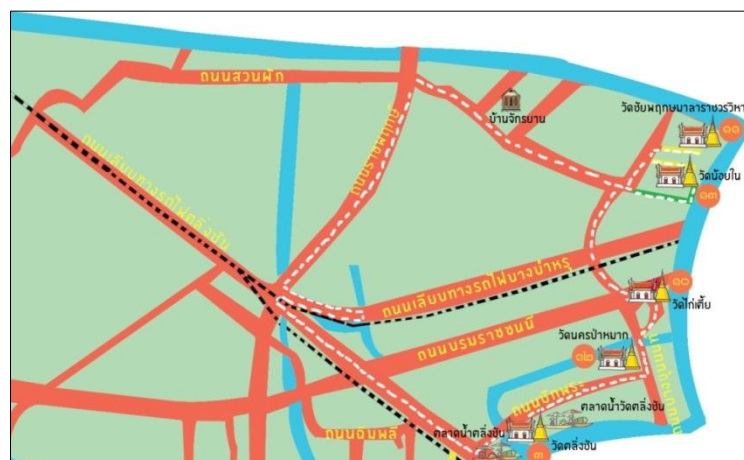
3. **องค์กรสื่อสารมวลชน** ควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับประชาชน

แนวทางการพัฒนาเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตตลิ่งชัน

เส้นทางจักรยานภายใต้กรอบแนวทางหรือสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงในการจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืนในพื้นที่เขตตลิ่งชัน สามารถจัดทำได้เป็น 5 เส้นทางดังนี้

เส้นทางที่ 1 เส้นทาง ตลิ่งชัน – ชักพระ – สวนผัก (ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง)

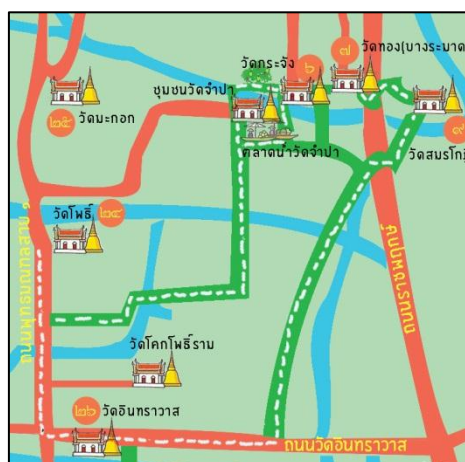
ตลาดน้ำตลิ่งชัน สำนักงานเขตตลิ่งชัน -> วัดนครป่าหมาก (ผ่าน) -> วัดไก่เตี้ย -> วัดชัยพฤกษ์มาลา วรวิหาร -> วัดน้อยใน -> บ้านจักรยาน -> ตลาดน้ำวัดตลิ่งชัน

ภาพที่ 5 ภาพแสดงเส้นทางจักรยานเส้นทางที่ 1 ตลิ่งชัน – ชักพระ – สวนผัก

เส้นทางที่ 2 เส้นทางเที่ยวชุมชนชาวสวนวัดจำปา (ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง)

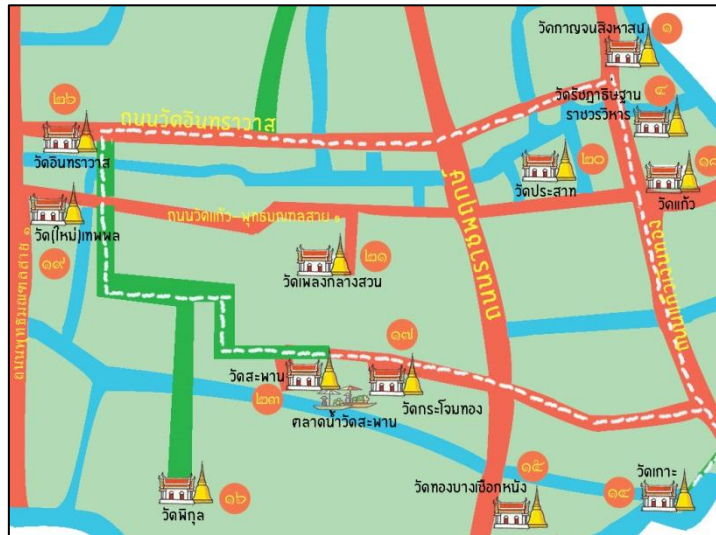
วัดจำปา -> วัดกระเจิง(ผ่าน) -> วัดทอง(ผ่าน) -> วัดสมรโกฏี -> วัดอินทราวาส -> วัดโพธิ์
-> ชุมชนชาวสวนวัดจำปา

ภาพที่ 6 ภาพแสดงเส้นทางจักรยานเส้นทางที่ 2 เที่ยวแขวงบางระมาด ชุมชนวัดจำปา

เส้นทางที่ 3 เที้ยวแขวงบางพรม – บางระมาด (ใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง)

ตลาดน้ำวัดสะพาน วัดสะพาน -> วัดกระโจมทอง(ผ่าน) -> วัดเกาะ -> วัดรัชฎาธิฐาน (วัดเงิน) -> วัดกาญจนสิงห์hausen (วัดทอง) -> วัดอินทราวาส -> วัด(ใหม่)เทพพล(ผ่าน) -> วัดสะพาน

ภาพที่ 7 ภาพแสดงเส้นทางจักรยานเส้นทางที่ 3 เที้ยวแขวงบางพรม-ระมาด

เส้นทางที่ 4 เส้นทางน้ำคลองลัดมะยม (ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง)

ตลาดน้ำคลองลัดมะยม -> วัดอินทราวาส(วัดประตู) -> วัดใหม่เทพพล -> วัดเพลง(กลางสวน) -> วัดกระโจมทอง(ผ่าน) -> วัดสะพาน -> ตลาดน้ำคลองลัดมะยม

ภาพที่ 8 ภาพแสดงเส้นทางจักรยานเส้นทางที่ 4 ตลาดน้ำคลองลัดมะยม

เส้นทางที่ 5 เส้นทางวันเดียว เที้ยว 5 ตลาด (ใช้เวลาประมาณ 6 ชั่วโมง)

เริ่มต้นที่ ตลาดน้ำวัดตลิ่งชัน -> ตลาดน้ำตลิ่งชัน(ผ่าน) -> วัดช้างเหล็ก(ผ่าน) -> วัดสมรโกฏิ -> วัดทองบางระมาด(ผ่าน) -> วัดกระจิง(ผ่าน) -> วัดจำปา -> วัดโพธิ์(ผ่าน) -> ตลาดน้ำคลองลัดมะยม -> วัดอินทราวาส (ประตู) -> วัด(ใหม่)เทพพล(ผ่าน) -> วัดสะพาน(ผ่าน) -> (ขากลับทางเดิม) วัด(ใหม่)เทพพล(ผ่าน) -> วัดอินทราวาส(ผ่าน) -> วัดสมรโกฏิ(ผ่าน) -> ตลาดน้ำวัดตลิ่งชัน

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพมหานคร, สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว, กองการท่องเที่ยว. (2542). **รายงานบทสรุปฉบับ**

ผู้บริหารแผนพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร 2554-2558. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.

ชวน ชูจันทร์. (2557). ผู้ก่อตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยม. สัมภาษณ์, ๑ กุมภาพันธ์.

ณัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป. (2556). "แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน." **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal** ปีที่ 6, ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม) : 641.

ทวีศักดิ์ หวางจันทร์. (2557). ประธานชุมชนวัดจำปา. สัมภาษณ์, ๑๖ มกราคม.

ธีระวัฒน์ ชุ่ม. (2555). "การจัดการความรู้ทางทรัพยากรวัฒนธรรม : วัดพระศรีรัตนศาสดาราม."

วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ปีที่ 5, ฉบับที่ 1 (กันยายน-ธันวาคม) : 118.

นพรัตน์ สอนวิทย์. (2557). คณะกรรมการดำเนินการตลาดน้ำวัดตลิ่งชัน. สัมภาษณ์, ๑๘ มกราคม.

รพีพัฒน์ เกษโกมล. (2556). เจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญการพิเศษ กองการท่องเที่ยว สังกัดกรุงเทพมหานครและเจ้าหน้าที่ฝ่ายประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวภาคประชาสังคม. สัมภาษณ์, ๗ สิงหาคม.

วลัยลักษณ์ ทรงศิริ. (2552). "การศึกษาภูมิหลังและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม ชุมชนในพื้นที่ตลิ่งชัน." ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

วิชุดา ทองแดง และศรัณย์ ทองปาน, (2549). "ชุมทางตลิ่งชัน," **เมืองโบราณ** 32, 4 (ตุลาคม-ธันวาคม), 43-57.

สุดาราส สุฉายา. บรรณาธิการ. (2542). **ธนบุรี**. กรุงเทพฯ:สารคดี.

สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์. (2550) "เขตตลิ่งชัน:ประวัติศาสตร์พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง" ใน **รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการชุมชนท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (เพิ่มเติม) ย่านตลาดน้ำตลิ่งชันและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตตลิ่งชัน: กิจกรรมสำรวจ ออกแบบ และจัดทำแผนดำเนินการเพื่อการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. 7-30. กรุงเทพมหานคร: กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว.